

Dumitru Rădescu

Elena Rădescu

Georgeta Stoican

Dicționar de drept civil și proceduri civile

Editura C.H. Beck
București 2017

Ediția C.H. Beck
Str. Negru, Nr. 104, et. 5, sector 5, București
Tel: 021 410 08 47; 021 410 08 73
Fax: 021 410 08 48
E-mail: comenzi@beck.ro

a contrario, (lat.) dimpotrivă; locuțiune care definește un raționament a cărui formă este identică cu a altuia, dar, pornind de la o ipoteză diferită, concluziile sunt inverse celui dintâi.

a domino, (lat.) al proprietarului.

a fortiori, (lat.) cu atât mai puternică rațiunea; locuțiune care definește principiul conform căruia dacă legea permite mai mult, implicit permite și mai puțin.

à la hausse, à la baisse, (fr.) categorii de operațiuni speculative care au loc la bursa de valori sau de mărfuri. Speculația *à la hausse* este cea în care se mizează pe creșterea cursului acțiunilor sau cotațiilor, cumpărându-se în prezent și vânzând în viitor. Speculația *à la baisse* este cea în care se mizează pe scăderea cursului sau cotațiilor.

a pari, (lat.) la paritate; situație în care valoarea nominală a unui titlu de credit, respectiv valoarea nescrisă pe el la emisiune, coincide cu valoarea reală, respectiv cu cea care se negociază pe piață: deplina concordanță între valoarea nominală a unei acțiuni și cursul ei la bursă.

a posteriori, (lat.) ulterior, posterior oricărei fapte ori experiențe.

a priori, (lat.) în prealabil, anterior oricărei fapte ori experiențe.

a simili ad simile, (lat.) locuțiune aplicabilă interpretării legii, potrivit căreia o reglementare este aplicabilă tuturor soluțiilor asemănătoare.

ab absurdo sensu, (lat.) absurd; fără sens.

ab initio, (lat.) dintru început; de la capăt; de la origine.

ab intestat, (lat.) moștenire legală; fără testament; provine din dreptul roman, unde regula o constituia succesiunea testamentară.

ab intestato mori, (lat.) noțiune convențională, care semnifică faptul că regulile devoluțiunii legale se aplică numai în cazul persoanei decedate fără a lăsa testament.

abitație, drept real, dezmembrământ al dreptului de proprietate, ce constituie o variantă a

uzufructului ori a uzului. Se poate constitui prin acte juridice încheiate *inter vivos*, cu titlu gratuit sau oneros, precum și prin acte juridice *mortis causa*. A. are ca obiect o casă de locuit. Dreptul de a. nu poate fi cedat. Obiectul dreptului de a. nu poate fi închiriat sau dat în arendă și nu este susceptibil de executare silită imobiliară.

absorbție, formă de fuziune a persoanelor juridice constând în asimilarea de către o persoană juridică existentă și care își menține ființa, a uneia sau a mai multor persoane juridice, care încetează să mai ființeze. Are ca efect transmisiunea universală a întregului patrimoniu al persoanei (persoanelor) absorbite către persoana juridică absorbantă.

abținere, obligația judecătorului care, știind că există un motiv de incompatibilitate în privința sa, este obligat să se abțină de la judecarea pricinii. A. se realizează pentru aceleași motive de incompatibilitate ca și recuzarea. Declarația de a. se face în scris, de îndată ce judecătorul a cunoscut existența cazului de incompatibilitate, sau verbal în ședință, fiind consemnată în încheiere. Înainte de primul termen de judecată, grefierul de ședință va verifica, pe baza dosarului cauzei, dacă judecătorul se află în vreunul dintre cazurile de incompatibilitate prevăzute de lege, întocmind, dacă este necesar, un referat în acest sens. Declarația de a. poate fi făcută și după recuzare, aceasta soluționându-se cu prioritate. În cazul în care la același termen s-au formulat cereri de recuzare și de a. pentru motive diferite, acestea vor fi judecate împreună. A. se soluționează de un alt complet al instanței respective sau de instanța superioară, când din pricina a. nu se poate alcătui completul de judecată. Până la soluționarea declarației de a. nu se va face niciun act de procedură în cauză. Declarația de a. se soluționează de îndată, în camera de consiliu, fără prezența părților, și ascultându-l pe judecătorul recuzat sau care a declarat că se abține, numai dacă apreciază că este necesar. În aceleași condiții, instanța va putea asculta și părțile.

A. se soluționează printr-o încheiere care se pronunță în ședință publică și care nu este supusă niciunei căi de atac. Dacă a. a fost admisă, judecătorul se va retrage de la judecarea pricinii. În acest caz, încheierea va arăta în ce măsură actele îndeplinite de judecător urmează să fie păstrate; vezi și **recuzarea**.

abusus, (lat.) putere de dispoziție.

abusus non tollit usum, (lat.) abuzul nu împiedică (înlătură) uzul.

abuz de drept, faptă ilicită constând în exercitarea drepturilor subiective într-un mod contrar scopului lor social-economic, legii sau regulilor de conviețuire socială. A. de d. se poate înfățișa sub forma unor acte comisive sau omisive. Majoritatea drepturilor subiective consacrate prin normele dreptului civil sunt susceptibile de exercitare abuzivă.

abuz de drept procesual, formă a abuzului de drept concretizată în exercitarea unui drept procesual cu rea-credință, contrar scopului în vederea căruia a fost recunoscut de lege ori cu încălcarea drepturilor procesuale ale altei părți. Drepturile procesuale trebuie exercitate cu bună-credință, potrivit scopului în vederea căruia au fost recunoscute de lege și fără a se încălca drepturile procesuale ale altei părți. A. de d.p. prezintă două laturi, și anume: una de natură subiectivă constând în exercitarea dreptului cu rea-credință, fie în scopul de a-l șicana pe adversar, fie deliberat în vederea constrângerii acestuia la anumite concesi sau chiar la abandonarea dreptului său; alta de natură obiectivă exprimată în deturnarea dreptului de la finalitatea social-economică pentru care a fost recunoscut și garantat juridicește titularului său. A. de d.p. se poate manifesta sub multiple forme, cum ar fi: efectuarea unui act de procedură în scopul tergiversării judecării procesului sau numai pentru a pune în dificultate partea adversă în probarea unor situații; cererea de măsuri asigurătorii excesive, care prin numărul și importanța lor depășesc sfera interesului legitim, privind conservarea creanței deduse în fața instanței; introducerea contestației la executare exclusiv în scopul șicanării creditorului și întârzierii punerii în executare a

unei hotărâri judecătorești; promovarea unei acțiuni în stabilirea paternității făcută în scopul șantajării părâtului care, în eventualitatea admiterii acțiunii respective, ar fi pus într-o situație neplăcută în propria-i familie; promovarea cu rea-credință a unei cereri în pretenții de către un creditor a cărui creanță a fost onorată, dar care încearcă pe această cale să obțină o nouă plată. De asemenea, există a. de d.p. chiar atunci când titularul unui drept subiectiv promovează o acțiune în justiție, aparent întemeiată, dar care, prin referire la comportamentul părâtului, se relevă a fi inutilă. Exercitarea abuzivă a drepturilor procesuale ori neîndeplinirea cu bună-credință a obligațiilor procesuale atrage răspunderea părții pentru prejudiciile materiale și morale cauzate și poate atrage și sancțiunea amenzii judiciare. Atrag sancțiunea amenzii civile următoarele acte făcute cu rea-credință de către una din părțile procesului: introducerea unor cereri principale, accesorii, adiționale sau incidentale, precum și pentru exercitarea unei căi de atac, vădit netemeinice; formularea unei cereri de recuzare sau de strămutare; obținerea citării prin publicitate a oricărei părți; obținerea de către reclamantul căruia i s-a respins cererea unor măsuri asigurătorii prin care părâtul a fost păgubit; contestarea de către autorul ei a scrierii sau semnăturii unui înscris ori a autenticității unei înregistrări audio sau video.

acceptant, persoană care acceptă pur și simplu oferta ce i-a fost adresată, de a încheia un contract determinat cu ofertantul.

acceptant pentru onoare, terț care intervine pentru garantarea onorării unei cambii în suferință, acceptând acea cambie în locul trasului ce a refuzat acceptarea ei.

acceptare, 1. a) Declarație de voință făcută de destinatarul ofertei, către ofertant, prin care își exprimă acordul său la încheierea contractului propus. A. poate fi dată prin scrisoare, telegramă, telex, iar uneori tacit, sau prin însăși executarea contractului când ofertantul a cerut executarea imediată, fără necesitatea unui răspuns prealabil. A. condiționată sau limitată se consideră refuz al ofertei inițiale și constituie o contraofertă. Pentru a duce la formarea contractului, a.

trebuie: să concorde cu oferta; să fie neîndoiebnic: să emane de la persoana căreia i-a fost adresată oferta (dacă oferta a fost adresată publicului, a. poate proveni de la orice persoană care dorește să încheie contractul); să fi intervenit până la caducitatea sau revocarea ofertei. A. este revocabilă, dar dacă revocarea ajunge tardiv la cunoștința ofertantului, acesta poate pretinde despăgubiri. A. ajunsă peste termen poate fi primită ca bună de ofertant, condiționat de înștiințarea imediată a acceptantului. Momentul este acela în care ofertantul a primit și a luat cunoștință de a. (sistemul informațiunii). În alte cazuri s-a adoptat sistemul emisiunii, potrivit căruia acordul de voință al părților s-a realizat când destinatarul ofertei și-a manifestat acordul cu oferta primită, chiar dacă nu a comunicat a. sa, sau sistemul expedierii, potrivit căruia contractul se consideră încheiat în momentul în care acceptantul a expediat a. Momentul încheierii contractului determină și locul formării lui; b) Act prin care trasul se angajează în mod necondiționat să plătească posesorului legitim al cambiei valoarea acesteia la data scadenței. A. se scrie pe cambie, folosindu-se în mod obișnuit cuvântul „acceptat” sau orice altă expresie echivalentă, semnată de tras. Simpla semnătură a trasului, pusă pe fața cambiei, e socotită acceptare, în cazul în care cambia este plătitibilă la un anume timp de la vedere sau dacă trebuie prezentată spre acceptare într-un termen stabilit printr-o clauză specială. A. trebuie să poarte data zilei prezentării. Dacă a. nu este dată, posesorul, pentru a păstra dreptul de regres împotriva giranților și împotriva trăgătorului, trebuie să ceară notarului public să constate această lipsă printr-un protest făcut în timp util. Prin a. trasul se obligă să plătească la scadență valoarea cambiei. Dacă a. scrisă pe cambie de către tras este ștearsă de acesta mai înainte de înapoierea titlului, a. este socotită refuzată. Ștergerea se consideră, până la dovada contrară, că a fost făcută înainte de restituirea titlului. Totuși, dacă trasul a adus la cunoștință posesorului sau oricărui alt semnatar că a acceptat, el este ținut față de ei în limitele acesteia. Dacă a. este făcută de către o bancă, poartă denumirea de accept

banca și echivalează în practică cu garanțarea de către bancă a plății sumei de bani înscrise pe titlul de credit respectiv. 2. (în materie bancară și comercială), manifestare de voință prin care un debitor recunoaște, semnând un efect de comerț, că datorează unui creditor suma înscrisă pe efect și se angajează astfel să o plătească.

acceptare voluntară a succesiunii, formă a acceptării succesiunii. Poate fi expresă și tacită; vezi și **acceptarea succesiunii**.

acceptare forțată a succesiunii, formă de acceptare a moștenirii întâlnită când succesibilul, cu rea-credință, a sustras ori a ascuns bunuri din patrimoniul succesoral sau a ascuns o donație supusă raportului ori reducțiunii. Acesta este considerat că a acceptat moștenirea, chiar dacă anterior renunțase la ea. El nu va avea însă niciun drept cu privire la bunurile sustrate sau ascunse și, după caz, va fi obligat să raporteze ori să reducă donația ascunsă fără a participa la distribuirea bunului donat și este ținut să plătească datoririile și sarcinile moștenirii proporțional cu cota sa din moștenire, inclusiv cu propriile sale bunuri. Condițiile necesare pentru ca a.f. să opereze sunt următoarele: 1. să existe o intenție frauduloasă sau rea-credință din partea moștenitorului; 2. sustragerea frauduloasă să fie imputabilă moștenitorului; 3. să existe o ascundere a unei părți din bunurile succesoriale ca urmare a unei sustrageri sau tănuiri; 4. bunurile sau lucrurile ascunse să facă parte din masa succesorală.

acceptarea ofertei câștigătoare, actul juridic prin care autoritatea contractantă își manifestă acordul de a încheia contractul de achiziție publică ori, după caz, acordul-cadru cu ofertantul declarat câștigător. De regulă, oferta câștigătoare se stabilește de autoritatea contractantă în termen de 25 de zile de la data limită de depunere a ofertelor.

acceptarea succesiunii, act sau fapt juridic unilateral prin care moștenitorii legali, universali, cu titlu universal ori cu titlu particular își exprimă voința de a primi moștenirea la care este îndreptățit, consolidându-și astfel drepturile succesoriale dobândite odată cu deschiderea acesteia. Necesitatea a.s. este generată de faptul că, deși transmiterea succesorală operează chiar din

momentul deschiderii succesiunii, pentru aceasta nefiind nevoie de nicio manifestare de voință din partea succesibilului, totuși acesta nu este obligat să o primească, având dreptul să opteze fie pentru a.s., fie pentru renunțarea la succesiune, situație în care drepturile respective se desființează retroactiv. Pentru a fi valabilă, a.s. trebuie făcută în termenul legal de opțiune succesorală prevăzut de lege. Dreptul de opțiune succesorală se exercită în termen de un an de la data deschiderii moștenirii. Termenul de opțiune curge: a) de la data nașterii celui chemat la moștenire, dacă nașterea s-a produs după deschiderea moștenirii; b) de la data înregistrării morții în registrul de stare civilă, dacă înregistrarea se face în temeiul unei hotărâri judecătorești de declarare a morții celui care lasă moștenirea, afară numai dacă succesibilul a cunoscut faptul morții sau hotărârea de declarare a morții la o dată anterioară, caz în care termenul curge de la această din urmă dată; c) de la data la care legatarul a cunoscut sau trebuia să cunoască legatul său, dacă testamentul cuprinzând acest legat este descoperit după deschiderea moștenirii; d) de la data la care succesibilul a cunoscut sau trebuia să cunoască legătura de rudenie pe care se întemeiază vocația sa la moștenire, dacă această dată este ulterioară deschiderii moștenirii. Termenul de a.s. este unul de decădere, căruia îi sunt aplicabile dispozițiile privind suspendarea și repunerea în termenul de prescripție extintivă. A.s. trebuie să vizeze întreaga succesiune, nefiind posibilă acceptarea numai a unei părți a acesteia și renunțarea la altă parte.

accesiune, mod originar de dobândire a dreptului de proprietate, în virtutea căruia proprietarul unui bun devine proprietar a tot ce se alipește cu bunul ori se încorporează în acesta, în mod natural, dacă legea nu prevede altfel. Cele două bunuri trebuie să aparțină unor proprietari diferiți. A. este naturală, când unirea sau încorporarea s-a produs în urma unui eveniment natural și artificială, când rezultă din fapta proprietarului sau a altei persoane. A. poate fi imobiliară sau mobilă.

accesiune imobiliară artificială, formă a accesiiunii imobiliare, a cărei realizare presu-

pune intervenția omului. Construcțiile, plantațiile și orice alte lucrări efectuate asupra unui imobil revin proprietarului acelui imobil dacă prin lege sau act juridic nu se prevede altfel. Când lucrarea este realizată de proprietarul imobilului cu materialele sale sau cu materialele altuia, dreptul de proprietate asupra lucrării se naște în favoarea proprietarului imobilului din momentul începerii lucrării, pe măsura realizării ei, dacă prin lege sau act juridic nu se prevede altfel. Lucrările pot fi autonome sau adăugate, ambele cu caracter durabil, ori cu caracter provizoriu. Lucrările autonome sunt construcțiile, plantațiile și orice alte lucrări cu caracter de sine stătător realizate asupra unui imobil. Lucrările adăugate nu au caracter de sine stătător. Ele pot fi: a) necesare, atunci când în lipsa acestora imobilul ar pieri sau s-ar deteriora; b) utile, atunci când sporesc valoarea economică a imobilului; c) voluptuare, atunci când sunt făcute pentru simpla plăcere a celui care le-a realizat, fără a spori valoarea economică a imobilului. Orice lucrare este prezumată a fi făcută de proprietarul imobilului, cu cheltuiala sa și că este a lui, până la proba contrară. Proba contrară se poate face când s-a constituit un drept de suprafață, când proprietarul imobilului nu și-a intabulat dreptul de proprietate asupra lucrării noi sau în alte cazuri prevăzute de lege. În cazul în care a realizat lucrarea cu materialele altuia, proprietarul imobilului devine proprietarul lucrării, neputând fi obligat la desființarea acesteia și nici la restituirea materialelor întrebuințate. Proprietarul materialelor are numai dreptul la contravaloarea materialelor, precum și la repararea, în condițiile legii, a oricăror alte prejudicii cauzate. În cazul în care autorul lucrării autonome cu caracter durabil asupra imobilului altuia este de bună-credință, proprietarul imobilului are dreptul: a) să ceară instanței să dispună înscrierea sa în cartea funciară ca proprietar al lucrării, plătind, la alegerea sa, autorului lucrării, fie valoarea materialelor și a manoperei, fie sporul de valoare adus imobilului prin efectuarea lucrării; sau b) să ceară obligarea autorului lucrării să cumpere imobilul la valoarea de circulație pe care acesta ar fi avut-o dacă lucrarea nu s-ar fi efectuat. În

cazul în care autorul lucrării autonome cu caracter durabil asupra imobilului altuia este de rea-credință, proprietarul imobilului are dreptul: a) să ceară instanței să dispună înscrierea sa în cartea funciară ca proprietar al lucrării, cu plata, la alegerea sa, către autorul lucrării, a jumătate din valoarea materialelor și a manoperei ori din sporul de valoare adus imobilului; sau b) să ceară obligarea autorului lucrării la desființarea acesteia; sau c) să ceară obligarea autorului lucrării să cumpere imobilul la valoarea de circulație pe care acesta ar fi avut-o dacă lucrarea nu s-ar fi efectuat. Desființarea lucrării se face, cu respectarea dispozițiilor legale în materie, pe cheltuiala autorului acesteia, care este ținut totodată să repare orice prejudicii cauzate, inclusiv pentru lipsa de folosință. Proprietarul imobilului dobândește dreptul de proprietate asupra lucrării adăugate necesare din momentul efectuării acesteia, plătind autorului cheltuielile rezonabile făcute de acesta, chiar dacă imobilul nu mai există. În cazul în care lucrarea a fost efectuată cu rea-credință, din suma datorată de proprietarul imobilului se va putea deduce valoarea fructelor imobilului diminuată cu costurile necesare obținerii acestora. În cazul lucrării utile, dacă autorul este de bună-credință, proprietarul imobilului devine proprietar lucrării din momentul efectuării acesteia, cu plata, la alegerea sa: a) a valorii materialelor și a manoperei; sau b) a sporului de valoare adus imobilului. În cazul în care autorul lucrării utile este de rea-credință, proprietarul imobilului are dreptul: a) să devină proprietarul lucrării, în funcție de regimul acesteia, cu sau fără înscriere în cartea funciară, după caz, plătind, la alegerea sa, autorului lucrării fie jumătate din valoarea materialelor și a manoperei, fie jumătate din sporul de valoare adus imobilului; sau b) să ceară obligarea autorului lucrării la desființarea acesteia, cu repunerea imobilului în situația anterioară și plata de daune-interese. În ambele cazuri, când valoarea lucrării este considerabilă, proprietarul imobilului poate cere obligarea autorului să îl cumpere la valoarea de circulație pe care imobilul ar fi avut-o dacă lucrarea nu s-ar fi efectuat. În cazul lucrării voluptuare, proprietarul imobi-

lului are dreptul: a) să devină proprietarul lucrării, fără înscriere în cartea funciară și fără nicio obligație către autorul lucrării; b) să ceară obligarea autorului de rea-credință al lucrării la desființarea acesteia, cu readucerea imobilului în situația anterioară și plata de daune-interese. Autorul de bună-credință al lucrării poate să o ridice înainte de restituirea imobilului către proprietar, cu condiția de a readuce imobilul în situația anterioară. Autorul lucrării este de bună-credință dacă se întemeiază fie pe cuprinsul cărții funciare în care, la data realizării lucrării, era înscris ca proprietar al imobilului, fie pe un mod de dobândire nesupus înscrierii în cartea funciară, dacă, în ambele cazuri, nu rezulta din cartea funciară și nu a cunoscut pe nicio altă cale viciul titlului său. Cu toate acestea, nu poate invoca buna-credință cel care construiește în lipsa sau cu nerespectarea autorizațiilor cerute de lege. Aceste prevederi sunt aplicabile și autorului lucrării care se întemeiază pe un drept de superficie sau pe orice alt drept care, potrivit legii, îi permite, realizând o lucrare asupra imobilului altuia, să devină proprietarul acesteia. În cazul lucrării cu caracter durabil realizată cu bună-credință parțial asupra imobilului autorului și parțial pe terenul proprietarului vecin, acesta din urmă poate cere înscrierea într-o nouă carte funciară a unui drept de coproprietate al vecinilor asupra imobilului rezultat, incluzând terenul aferent, în raport cu valoarea contribuției fiecăruia. Dacă lucrarea a fost realizată cu rea-credință, proprietarul terenului vecin poate opta între a cere ridicarea lucrării de pe teren, cu obligarea autorului acesteia la plata de daune-interese, dacă este cazul, și a cere înscrierea în cartea funciară a unui drept de coproprietate al vecinilor. La stabilirea cotelor-părți se va ține seama de valoarea terenului proprietarului vecin și de jumătate din valoarea contribuției autorului lucrării. În caz de neînțelegere între părți, instanța de judecată va stabili valoarea contribuției fiecăreia la imobilul rezultat, respectiv a cotelor-părți din dreptul de proprietate. Când lucrarea are caracter provizoriu, în absența unei înțelegeri contrare, autorul ei va fi obligat să o desființeze, cu respectarea